

Информација о налазима и ставовима Комисије у вези са анализом тржишта постпродајних услуга за производе беле технике

Комисија за заштиту конкуренције (у даљем тексту: Комисија) је, као Наручилац пројекта, на основу члана 47. Закона о заштити конкуренције („Сл. гласник РС“ 51/2009 и 95/2013, у даљем тексту: Закон) и Одлуке Савета Комисије, спровела секторску анализу стања конкуренције у сектору постпродајних услуга – Aftermarkets (у даљем тексту: Анализа). Ово тржиште, између осталог обухвата гаранцију, сервисне услуге, промет и коришћење резервних делова за веш машине и фрижидере, као најпродаваније апарате на тржишту беле технике.

Истраживање је спровео Институт економских наука (у даљем тексту: Институт) у току 2016. године. Основни циљ анализе био је да се утврде структура и односи између тржишних субјеката, њихова тржишна учешћа и тржишна снага, са циљем откривања евентуалних слабости тржишта, односно постојања услова за настанак повреда конкуренције. У том смислу, Институт је на основу овог истраживања изнео низ закључака и препорука које је доставио Комисији.

Значај овог тржишта је велики, јер га карактерише изузетно велики број субјеката како на страни тражње (финални купци производа), тако и на страни понуде услуга поправки производа. Остале карактеристике тржишта су детерминисане бројним факторима примарног тржишта: обимом и структуром продаје, старошћу производа беле технике који се користе у домаћинствима, процентом кварова нових производа на годишњем нивоу и сл.

Према проценама Института, највећи учесник на тржишту продаје фрижидера и веш машина има тржишно учешће веће од 30%, а иза њега следе четири учесника који имају између 6 и 13%. На тржишту постпродајних услуга производа беле технике постоји око 1.500 сервиса и ниједан нема тржишно учешће преко 5%. Овај податак треба ценити у светлу чињенице да се постпродајне услуге (поправка и одржавање кућних апарата) редовно пружају на ужем географском простору, што имплицира постојање ужих географских релевантних тржишта. Анализа тако одређених релевантних тржишта могла би показати сасвим другачији резултат у погледу степена тржишне концентрације.

Институт је анализирао уговоре неколико произвођача и увозника са овлашћеним дистрибутерима и сервисерима и то како великих, тако и малих, како би се стекла потпунија слика овог тржишта. Након достављања налаза спроведеног Истраживања и датих уговора, Комисија је приступила обради добијених података, како би утврдила евентуално присуство рестриктивних клаузула у уговорима, односно евентуална ограничења конкуренције.

Констатовано је да би поједине одредбе уговора могле да се сматрају рестриктивним и у том смислу, Комисија изражава своју забринутост због ове чињенице.

Правни оквир

Приликом анализирања конкретних уговора и уговорних одредби које би могле да представљају повреду конкуренције, Комисија се руководила постојећим правним оквиром у Републици Србији, који чине Закон и важећи подзаконски акти.

У складу са чланом 10. Закона, рестриктивни споразуми су одређени као уговори, поједине одредбе уговора, изричито или прећутни договори, усаглашене праксе између учесника на тржишту, као и одлуке облика удруживања учесника на тржишту, који имају за циљ или последицу значајно ограничавање, нарушавање или спречавање, конкуренције на територији Републике Србије. Закон не набраја изричито све облике рестриктивних споразума, већ наводи поједине категорије понашања која могу да представљају повреду конкуренције.

У складу са Законом, рестриктивни споразуми могу бити изузети од забране на један од три начина – или као споразми мањег значаја, или у оквиру изузећа од забране по категоријама споразума, или у поступку појединачног изузећа од забране по захтеву учесника у споразуму.

Споразуми које произвођачи/продавци производа беле технике имају са сервисерима и продавцима резервних делова су вертикални споразуми и Комисија их је посматрала као такве, у смислу важећих прописа. На вертикалне споразуме се примењује Уредба о споразумима између учесника на тржишту који послују на различитом нивоу производње или дистрибуције који се изузимају од забране („Сл. гласник РС“, бр. 11/2010, у даљем тексту: Уредба о вертикалним споразумима). Имајући у виду да анализа Института процењује да су тржишни удели учесника на тржишту производа беле технике мањи од 25% (осим лидера), колико износи праг прописан Уредбом о вертикалним споразумима, постоји могућност да су поједине рестриктивне одредбе садржане у овим споразумима изузете на основу саме уредбе.

У погледу даље класификације вертикалних споразума, достављени уговори би могли да се класификују као споразуми у оквиру система селективне дистрибуције, односно дистрибутивног система у којем се продавац обавезује да продаје уговорне производе или услуге, непосредно или посредно, искључиво дистрибутерима изабраним на основу посебних (јасних и објективних критеријума) критеријума, а дистрибутер се обавезује да не продаје ту робу или пружа услуге дистрибутерима ван успостављеног система дистрибуције. У складу са Уредбом о вертикалним споразумима, споразуми о селективној дистрибуцији се изузимају од забране ако не садрже допунска ограничења која нису нужна за успостављање система селективне дистрибуције.

У складу са позитивним прописима, учесници на тржишту самостално врше процену испуњености услова за изузеће од забране по категоријама споразума. Ово даље значи, да је на самим учесницима у споразуму о селективној дистрибуцији право, али и одговорност да самостално процене да ли је у сваком појединачном случају, конкретно допунско ограничење нужно за успостављање система селективне дистрибуције и да ли би споразум који садржи овакво ограничење био изузет од забране у смислу Уредбе о вертикалним споразумима. Услед неиспуњавања било ког од услова прописаног важећом Уредбом о вертикалним споразумима, изузеће по категоријама споразума се не примењује и у том случају учесници у споразуму треба да поднесу захтев за појединачно изузеће од забране. У случају да учесници у споразуму такав захтев не поднесу, сnose

ризик да Комисија утврди постојање рестриктивног споразума, што за последицу има покретање поступка за испитивање повреде конкуренције у складу са Законом.

Налази Комисије

На основу података из анализе Института и увида у достављене уговоре, Комисија је утврдила присуство клаузула које би могле да представљају ограничење конкуренције, а посебно оне које се односе на:

- обавезу сервисера да сервис апарата обавља користећи искључиво оригиналне резервне делове и након истека периода трајања гаранције,
- обавезу сервисера да делове и компоненте набавља искључиво од дистрибутера када је реч о сервису након истека гаранције (клаузула ексклузивне куповине),
- недозвољавање сервисерима да пружају услуге сервиса у гарантном року изван додељене територије, изузев ако од њих то захтева дистрибутер,
- забрана отуђења посебних алата и опреме након истека уговора.

Према оценама Комисије, поједина од ових ограничења би могла да буду изузета од забране у оквиру изузећа од забране које се односи на категорију споразума, или би на захтев учесника у споразуму могла да буду изузета у поступку појединачног изузећа споразума од забране у складу са чланом 12. Закона.

Одредбе којима је предвиђена обавеза сервисера да за све поправке и сервисирање и ван гарантног рока, користи само делове произвођача, које набавља искључиво од произвођача или дистрибутера, односно лица које он одреди, представљају ограничења за која Комисија сматра да не представљају ограничења која би могла да се сматрају нужним за успостављање система селективне дистрибуције.

Када се посматрају уговори произвођача/или генералних дистрибутера са дистрибутерима резервних делова и сервисерима, исти не могу бити обухваћени групним изузећем из Уредбе о вертикалним споразумима, због искључивих права које имају произвођачи/генерални дистрибутери на тржишту продаје резервних делова одређене робне марке. Самим тим, рестриктивне клаузуле у наведеним споразумима и када не представљају циљно ограничење конкуренције, морају се ценити са аспекта испуњености услова из члана 11. Закона, односно учесници у таквим споразумима би требало да поднесу захтеве за појединачно изузеће на основу члана 12. Закона.

Закључак

Комисија овим путем изражава забринутост због постојања наведених рестриктивних одредаба у споразумима учесника на тржишту.

Како се на ове споразуме примењује Уредба о вертикалним споразумима потребно је да учесници на тржишту ускладе своје пословање, уколико ови споразуми садрже допунска ограничења која нису нужна за успостављање система селективне дистрибуције.

Истовремено, Комисија наглашава да је у интересу учесника на тржишту да се рестриктивни споразуми, који се не могу квалификовати као споразуми мањег значаја (члан 14. Закона), или као споразуми који се изузимају од забране по категоријама споразума (тзв. „блок изузећа“ - члан 13. Закона), достављају Комисији у поступку по захтеву за појединачно изузеће рестриктивног споразума од забране (члан 12. Закона).

Комисија ће у наредном периоду, у складу са законским овлашћенима, са посебном пажњом пратити стање конкуренције на тржишту постпродајних услуга за производе беле технике (гаранција, сервисне услуге, промет и коришћење резервних делова). У случајевима када су испуњени услови из члана 35. Закона, односно када Комисија основано претпостави да споразуми садрже ограничења због којих се не би могли изузети, биће покренути поступци испитивања повреда конкуренције.